

مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران
(ISIRI)

نظام تأیید صلاحیت ایران
(NACI)

دوره آموزشی ممیزی

استاندارد ISO/IEC 17020

استاندارد ISO/IEC 17025

مدرس:

مهندس علی قنوازی

معاون مرکز ملی تأیید صلاحیت ایران

مقدمه :

در سیستم های مدیریت کیفیت یکی از الزامات " ممیزی داخلی سیستم کیفیت " توسط خود سازمان به منظور حصول اطمینان از استقرار کامل سیستم ، تداوم اثربخشی و کارآئی آن و نیز شناسایی پتانسیل های بهبود می باشد .

تعاریف :

انطباق :

برآورده سازی یک الزام انطباق و عدم برآورده سازی یک الزام را عدم انطباق می گویند .

شواهد عینی :

داده هایی که وجود یا صحت چیزی را تایید می کند .

ممیزی : فرایند سیستماتیک ، مستقل و مستندی که
به منظور کسب شواهد ممیزی و ارزیابی هدفمند
صورت می پذیرد تا مشخص شود که تا چه میزان
معیارها برآورده شده اند .

مبانی ممیزی :

ممیزی کیفیت از نظر موضوع در قالب " ممیزی سیستم کیفیت " ، " ممیزی فرایند " ، " ممیزی محصول " انجام می شود .

ممیزی کیفیت توسط افرادی که مسئولیت مستقیمی در حوزه مورد ممیزی ندارند انجام می شود .

اهداف ممیزی :

تعیین تطابق یا عدم تطابق اجزاء یک سیستم کیفیت با الزامات خواسته شده و تعیین میزان اثربخشی آنها
فراهم آوردن فرصت برای بهبود مستمر سیستم کیفیت
دریافت گواهینامه از مراجع صدور گواهینامه
ارزیابی یک تامین کننده در صورت نیاز به برقراری ارتباط کاری

ممیزی سیستم کیفیت :

در ممیزی سیستم کیفیت ، فرد یا افراد بی طرفی مجموعه سیستم کیفیت یک شرکت را مورد بررسی قرار می دهند ، در این حالت تمامی مستندات مهم و جریانات کار و نیروهای کاری مورد بررسی قرار می گیرند و اثربخشی و انطباق مستندات با الزامات استاندارد ISO 17020 و اجرای این مستندات بصورت موثر بررسی می گردد . مبنای این نوع ممیزی ، استاندارد مدیریت کیفیت ISO 17020 می باشد .

ممیزی فرایند :

ممیزی فرایند معمولاً بخشی از یک ممیزی سیستم است . در ممیزی فرایند ، ممیز توان کیفی فرایندها را بررسی می کند و به منظور حصول اطمینان از قابلیت تسلط به عوامل و شاخصهای فرایند انجام می گیرد .

ممیزی محصول :

منظور از ممیزی محصول ، قضاوت درباره کیفیت محصول (خدمات ارائه شده) و سرانجام دستیابی به اقدامات اصلاحی و بهسازی یک محصول مشخص آماده ارسال به مشتری است و بررسی مستندات مربوط به تولید این محصول می باشد .

انواع ممیزی از نظر ماهیت به صورت زیر تقسیم بندی می
شوند :

ممیزی شخص اول :

درون سازمانی (داخلی) ، توسط افراد داخل سازمان با
انگیزه منافع سازمانی

ممیزی شخص دوم :

برون سازمانی ، توسط مشتری با انگیزه منافع تجاری

ممیزی شخص سوم:

برون سازمانی ، توسط شخصیت برون سازمانی و مستقل بدون منافع شخصی و تجاری و با انگیزه شرایط قراردادی یا صدور گواهی نامه در ممیزی نوع اول ممیزان می توانند مشاوره بدهند ، در ممیزی نوع دوم با اجازه سفارش دهنده و در ممیزی نوع سوم مجاز به دادن مشاوره نیستند .

برنامه ریزی ممیزی
برنامه ریزی ممیزی در گامهای زیر انجام می شود :

تعیین اهداف و موضوع ممیزی :
در این گام باید هدفهای ممیزی و موضوع ممیزی مشخص
و معلوم شود . (نوع ، هدف و انگیزه – دامنه شمول)

گردآوری اطلاعات :

در این گام ممیز اطلاعات لازم در مورد ممیزی و
فعالیتها و فرایندهای آن کسب می کند و با
تجزیه و تحلیل آنها خود را برای ممیزی آماده
می کند ، اطلاعات به طرق زیر حاصل می گردد :

۱-۲- اطلاعات مقدماتی :

نوع خدمات بازرسی شرکت - فرایند بازرسی و
پیچیدگی فرایندها

۲-۲- بازدید از محل :
محل‌های ورود کالا و انبارها
سایت انجام بازرسی
دفتر مرکزی / واحدهای سازمانی
که تصویر کلی راجع به محیط ممیزی ایجاد می کند .

انتخاب گروه ممیزی :

وظایف هر یک از اعضاء گروه ممیزی مشخص می شود و ممیزان با توجه به توانایی های فکری و تخصصی انتخاب می شوند .

۳-۱- تحصیلات : ممیزان باید از تحصیلات مناسب برخوردار باشند و توانایی درک و بیان روشن و کامل مفاهیم را داشته باشند .

۳-۲- آموزش : ممیزان باید آموزشهای کافی در جهت اطمینان در شایستگی آنها در اجرای ممیزی و مدیریت ممیزی را گذرانده باشند .

۳-۳- تجربه : ممیزان باید حداقل یک سال در شرکت مذکور فعالیت داشته باشند و دو سال در فعالیتهای مرتبط با کیفیت سابقه داشته باشند .

۳-۴- خصوصیات فردی : ممیز باید دارای فکر باز ، قضاوتی دقیق و مهارتهای تحلیلی باشد .

۳-۵- آگاهی و اشراف کلی : ممیز باید دارای دانش و درک استانداردها را داشته باشد ، همچنین باید دارای مهارتهای لازم جهت برنامه ریزی ، سازمان دهی ارتباطات و هدایت را داشته باشد .

تدوین برنامه زمان بندی ممیزی :
برنامه ممیزی توسط سر ممیز با هماهنگی ممیزی
شونده تهیه می شود که شامل موارد زیر می باشد :
الف - اهداف و دامنه مشمول ممیزی
ب - تعیین تیم ممیزی
ج - مشخص نمودن مدارک مورد ممیزی
د - تاریخ و مکان ممیزی

ابزارهای ممیزی :

ابزارهایی که می توانند بررسی های ممیزی و گزارش دهی
نتایج را تسهیل نمایند شامل موارد زیر می باشند :

الف - چک لیستهای ممیزی

ب- فرمهای درخواست اقدام اصلاحی (CAR)

ج- فرمهای گزارش ممیزی

چک لیست می تواند از نوع کلان یا خرد تهیه شود .

چک لیست کلان معمولاً با آیا آغاز شده و خواسته های

کلی استاندارد را مورد بررسی قرار می دهد .

چک لیست خرد معمولاً جزئیات بیشتری را برای
هر یک از سوالات کلان فراهم می نماید و
چگونگی کار را با کلماتی از قبیل چه چیزی ،
چه کسی ، چه موقع و با چه وسیله ای مورد
پرسش قرار می دهند .

جریان اجرای ممیزی :

۶-۱- ممیزی مستندات (Desk Top Audit)

در این مرحله مدارک و مستندات سیستم کیفیت مورد مطالعه ممیزان قرار می گیرد و کفایت و صحت آنها بررسی می شود . در ممیزی مستندات معمولاً به خط مشی کیفیت ، اهداف کیفیت ، ساختار سازمانی ، اختیارات و مسئولیتها و نظامنامه کیفیت مد نظر قرار می گیرند . در ممیزی داخلی اکثر مستندات در هنگام انجام ممیزی در محل مورد ممیزی مورد بررسی قرار می گیرند .

۶-۲- جلسه افتتاحیه

پس از ممیزی مستندات و رفع عدم انطباق (در صورت وجود) توسط سازمان ممیزی شونده ، اولین گام تشکیل جلسه افتتاحیه در محل شرکت ممیزی شونده با اهداف زیر می باشد :

معرفی گروه ممیزی و ممیزی شوندگان به یکدیگر
توجه به مقررات و ضوابط ممیزی
تشریح جدول زمانبندی ممیزی
پاسخ به سوالات و ابهامات موجود در برنامه ممیزی

۶-۳- ممیزی در محل (onsite audit)
ممیز در محل حاضر گردیده و از طریق گفتگو ،
رویت فعالیتها ، بررسی آنچه که در مستندات
نوشته شده است و بررسی سوابق کیفیت ،
شواهد عینی لازم جهت اثبات عملکرد سیستم
کیفیت بدست می آورد

شواهد عینی اگر با مستندات و الزامات مغایرت داشته باشد به عنوان عدم انطباق شناخته می شود . تمام مشاهدات ممیزی باید ثبت شود و ممیزان پس از پایان ممیزی ، مشاهدات خود را بازبینی نموده و مشخص می نمایند که چه مواردی به عنوان عدم انطباق اعلام می گردد و چه مواردی نیاز به بررسی مجدد دارد . تمامی مشاهدات مربوط به موارد عدم انطباق باید به تایید نماینده واحد ممیزی شونده برسد .

ممیز بعد از هر مذاکره ، یک جمع بندی حاوی نتایج مثبت و منفی از ممیزی را باید داشته باشد . همچنین ممیز باید از بحث و جدل در محل کار خودداری کند و هیچگونه پیش داوری ارائه ندهد . ممیزان پس از پایان ممیزی نشستی با تیم ممیزی برگزار می کنند و مشاهدات ممیزی را جمع آوری می کنند .

۶-۴- جلسه اختتامیه

هدف از این جلسه ، گزارش مشاهدات ممیزی به ممیزی شونده می باشد . ارائه گزارش باید به طریقی باشد که افراد مرتبط با حیطه ممیزی به روشنی نتایج ممیزی را درک کرده اند .

درجه بندی عدم انطباقها :

عدم انطباقهای مشاهده شده در حین ممیزی برای نشان دادن درجه اهمیت آنها از نظر سیستم کیفیت در سه گروه زیر درجه بندی می شوند .

عدم انطباقهای بزرگ یا اصلی (major) :
فقدان مستندات یک الزام یا عدم اجرای کامل آن

عدم انطباق کوچک یا جزئی (minor) :
فقدان بخشی از مستندات یک الزام یا عدم اجرای
بخشی از یک الزام استاندارد

عدم انطباق مشاهده :
اشکالاتی که در کیفیت خدمات بازرسی تاثیر
مستقیمی ندارد (بیشتر در ممیزی داخلی
مطرح می شود)

برای درجه بندی عدم انطباقها ، شاخصهای مشخص شده ای وجود ندارد و درجه بندی توسط مراکز صدور گواهینامه ابداع شده و بکار میرود و در واقع درجه بندی ناشی از قدرت استنباط ، تحلیل و قضاوت ممیزان است . برای تشخیص و درجه بندی عدم انطباق می توانبا سوالات تجربی زیر نتیجه گیری کرد .

اگر عدم انطباق ادامه پیدا کند الف : مشکل اساسی ایجاد می شود ب : مشکل اساسی ایجاد نمی شود

عدم انطباق الف : بصورت زیاد تکرار می شود ب : به صورت نادر و منفرد تکرار می شود

احتمال بروز آن در آینده الف : زیاد است ب : کم است

تاثیر آن روی مشتریان الف : نامطلوب است ب : تاثیر زیاد ندارد

حال اگر حداقل جواب سه سوال الف باشد عدم انطباق بزرگ و در غیر اینصورت عدم انطباق کوچک است .

گزارش ممیزی

بعد از هر ممیزی صرف نظر از اینکه نوع ممیزی چه بوده است و یا توسط چه کسی انجام شده است باید گزارشهای ممیزی تهیه شود و پس از امضاء سر ممیز و ممیزان ، مراحل بعدی اقدامات درباره آنها پیگیری می شود.

انواع گزارش ممیزی :

گزارش عدم انطباق :

در این گزارش بدقت یافته های ممیزی و محل مشاهده آن و همچنین فردی که با وی مصاحبه شده مشخص و درج می گردد و طی فرم درخواست اقدام اصلاحی (car) توسط ممیز به ممیزی شونده امضاء می شود . در انتهای این گزارش قسمتی جهت پیگیری و بررسی وضعیت انجام و اثربخشی اقدامات اصلاحی در نظر گرفته می شود .

گزارش ممیزی :

در این گزارش خلاصه ای از نتایج ممیزی و ارزیابی حاصل از ممیزی مستندات و ممیزی عملیات ذکر می شود و مشخص می شود که آیا ممیزی بعدی الزامی است یا خیر . مسئولیت دقت عمل و کامل بودن گزارشهای ممیزی با سر ممیز است و سر ممیز پس از تکمیل فرم مربوطه آن را امضاء و تایید می نماید .

مندرجات گزارشات عبارتند از :

دامنه کاربرد – نام ممیزی شونده – نوع و شماره
ممیزی و هدف ممیزی – استاندارد و الزام مورد
ممیزی – تاریخ ممیزی – نتایج ممیزی – اقدام
اصلاحی و زمان اجرای آن و محل امضاء ممیز .
ممیزی شونده

پیگیری ممیزی

پیگیری ممیزی شامل موارد زیر است :

تصدیق اجرا و اثربخشی اقدام اصلاحی تعیین شده برای از
میان برداشتن یافته ممیزی

تصدیق اثربخشی اقدام اصلاحی ، در پیشگیری از وقوع
مجدد یافته ممیزی

بستن پرونده یافته های ممیزی پس از تصدیق موثر بودن
یک اقدام اصلاحی تعیین آن به عنوان یافته ممیزی
جدید

توزیع گزارش ممیزی :

گزارش ممیزی باید توسط سر ممیز برای سفارش
دهنده ممیزی ارسال گردد . این گزارش در
ممیزی داخلی به نماینده مدیریت و نماینده
واحد ممیزی شونده و در ممیزی خارجی در
اختیار نماینده مدیریت و مدیریت ارشد قرار می
گیرد .

خصوصیات ممیز

- ممیزان به موارد زیر نیازمند هستند :
- آشنایی با سیستمی که ممیزی می شود .
- استقلال از فعالیتی که ممیزی می شود .
- توانایی تشخیص سیستم قابل قبول
- ارزیابی شواهد عینی
- بررسی مستندات مورد استفاده
- توانایی راهبری جلسات

خطاهای ممیز

یک ممیز هرگز نباید :

ممیزی شونده را با دیگران مقایسه نماید .

گوشه و کنایه بزند

انتقاد کند

از مسیر ممیزی منحرف شود و به حاشیه پردازد

بحث و جدل کند

در مورد شخصیت نفرات ممیزی شونده بحث کند

وارد بحث های سیاسی و مذهبی شود

تاخیر نماید

ویژگیهای یک ممیز ضعیف

اهل بحث و جدل – خودرای و مستبد – عجول در
نتیجه گیری – تنبل – ناتوان در برقراری ارتباط
– انعطاف پذیر – ناتوان در برنامه ریزی –
شنونده ضعیف

ویژگیهای یک ممیز خوب
سیاستمدار – حرفه ای – متین – بی طرف –
پرتلاش – قادر به برقراری ارتباط